

Σχόλια του Ελληνικού Συμβουλίου για τους Πρόσφυγες για την Εθνική Στρατηγική για την Ένταξη του Ιανουαρίου 2022

Εισαγωγή

Καταρχήν, το Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες (ΕΣΠ) χαιρετίζει την έκδοση Εθνικής Στρατηγικής για την Κοινωνική Ένταξη αιτούντων/αιτουσών και δικαιούχων διεθνούς προστασίας, που υποδηλώνει τη δέσμευση της Πολιτείας για τη λήψη μέτρων που να διευκολύνουν την κοινωνική ένταξη δικαιούχων διεθνούς προστασίας, σύμφωνα με τις διεθνείς υποχρεώσεις της χώρας, αλλά και προς το σκοπό της επίτευξης της κοινωνικής συνοχής. Σημαντική είναι επίσης η επιβεβαίωση της ανάγκης λήψης μέτρων κοινωνικής ένταξης και στο στάδιο της υποδοχής των αιτούντων/αιτουσών άσυλο, ενόψει και της διαπιστωτικής φύσης της αναγνώρισης του καθεστώτος του πρόσφυγα.

Το ΕΣΠ, ωστόσο, οφείλει να επισημάνει ότι η φύλαξη των χερσαίων και θαλάσσιων συνόρων δεν αναιρεί τις υποχρεώσεις της Ελληνικής Πολιτείας στην παροχή ασύλου και προστασίας σε όσους καταφεύγουν στην επικράτεια της, όσο επίσης και δεν αναιρεί τις βασικές υποχρεώσεις της Πολιτείας για σεβασμό των δικαιωμάτων του ανθρώπου, που επιτάσσεται από το σύνολο των διατάξεων του εθνικού, ενωσιακού και διεθνούς δικαίου. Κατ' αυτό τον τρόπο μια Εθνική στρατηγική ένταξης θα πρέπει να έχει μακρόπνοο ορίζοντα και να στοχεύει στην ένταξη των δικαιούχων διεθνούς προστασίας (όσο και εν γένει των μεταναστών) παράλληλα με την τήρηση των διεθνών υποχρεώσεων της χώρας.

Γενικά σχόλια επί της Στρατηγικής

Για αρχή, η προτεινόμενη Εθνική Στρατηγική για την Ένταξη του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου επικαλείται τις αρχές και συστάσεις του Σχεδίου Δράσης για την Ένταξη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής,¹ όπως και συστάσεις διεθνών Οργανισμών, όπως ο ΟΟΣΑ (σελ 10). Παρόλα αυτά, το κείμενο της Στρατηγικής δεν φαίνεται να υιοθετεί το σύνολο των εν λόγω συστάσεων, όπως, μεταξύ άλλων, το ότι η ένταξη λαμβάνει χώρα εντός του αστικού ιστού και αφορά, πέραν των νεοεισερχομένων, ακόμη και περιπτώσεις προσφύγων και μεταναστών που έχουν τύχει πολιτογράφησης όντας, πλέον, πολίτες της ΕΕ.²

¹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Action plan on Integration and Inclusion 2021-2027, Νοέμβριος 2020, διαθέσιμο στα αγγλικά: <https://bit.ly/3KvwlKz>.

² Ενδεικτικά, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, όπ.π., σελ. 1 και 7.

Σε αυτό το πλαίσιο, δημιουργείται μια ανυπέβλητη **αντίθεση μεταξύ των σκοπών της ένταξης** και του υφιστάμενου **συστήματος υποδοχής**, όπως και των ευρύτερων μέτρων και πρωτοβουλιών που εντείνουν τον αποκλεισμό των αιτούντων/ουσών άσυλο από την ελληνική κοινωνία, οι οποίες θα πρέπει να επανεξετασθούν, προς όφελος των ενταξιακών προοπτικών.

Ο αυξανόμενος αποκλεισμός των αιτούντων και αιτουσών άσυλου σε Κλειστές Ελεγχόμενες Δομές, υπό συνθήκες περιορισμού της ελευθερίας εξόδου, οι οποίες ενίοτε αντιστοιχούν και σε de facto κράτηση, όπως πρόσφατα απεφάνθη το [Διοικητικό Πρωτοδικείο Σύρου](#), αντίκειται στο σκοπό της ένταξης, όπως αυτός παρουσιάζεται και στο σχετικό Σχέδιο Δράσης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, το οποίο η Εθνική Στρατηγική Ένταξης υιοθετεί. Ο εγκλεισμός στις δομές αυτές ωθεί αιτούντες και αιτούσες άσυλο σε ένα καθεστώς απομόνωσης και αποκλεισμού από την ελληνική κοινωνία, υποσκάπτει τους σκοπούς της ένταξης, επιβαρύνει σοβαρά την ψυχική τους υγεία και συρρικνώνει συνολικότερα τις δυνατότητές και τη διάθεσή τους να δημιουργήσουν, να ενταχθούν, να ζήσουν.

Παράλληλα, οι σκοποί της ένταξης θα πρέπει να διευρυνθούν, με βάση και τη διεθνή εμπειρία, προς όφελος της συμπερίληψης σε μια κοινωνία δικαίου και ίσων ευκαιριών.

Επιπλέον, παρόλο που η Στρατηγική αναφέρεται σε μηχανισμούς συντονισμού (σελ. 11) που θα εξασφαλίζουν τη συμμετοχή και δράση των τοπικών και περιφερειακών αρχών στη διαδικασία της ένταξης, οι εν λόγω μηχανισμοί δεν εξειδικεύονται, ενώ απουσιάζουν και οι αναφορές στα Κέντρα Ένταξης Μεταναστών και στα Συμβούλια Ένταξης Μεταναστών και Προσφύγων, τα οποία μπορούν να επιτελέσουν καθοριστικό ρόλο στις διαδικασίες και δράσεις, οι οποίες περιγράφονται στην Στρατηγική. Αυτό πιθανά συνδέεται με την επιλογή η στρατηγική να αφορά αποκλειστικά στον προσφυγικό πληθυσμό και ενδεχομένως μόνο τα άτομα που βρίσκονται στην Ελλάδα από το 2016 και έπειτα.

Εντύπωση προκαλεί η παράληψη οιασδήποτε αναφοράς στη διευκόλυνση της δυνατότητας **οικογενειακής επανένωσης** των δικαιούχων διεθνούς προστασίας. Όπως έχει επισημανθεί τόσο από την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, όσο και το Συμβούλιο της Ευρώπης, η δυνατότητα οικογενειακής επανένωσης των δικαιούχων διεθνούς προστασίας είναι **«αναπόσπαστο μέρος του σεβασμού [...] του δικαιώματος στην οικογενειακή ζωή και της ένταξής τους στην κοινωνία υποδοχής»**.³

Ομοίως, δεν γίνεται **καμία αναφορά στο θέμα της πολιτογράφησης**, που αποτελεί και το τελευταίο στάδιο της ενταξιακής διαδικασίας, ενώ σύμφωνα με τη Σύμβαση της Γενεύης για τη

³ Επίτροπος Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Συμβουλίου της Ευρώπης, Realising the right to family reunification of refugees in Europe, Ιούνιος 2017, διαθέσιμο στα αγγλικά: <https://bit.ly/3GWurAE>, σ. 48.

Νομική Κατάσταση των Προσφύγων, θα πρέπει να παρέχονται οι αναγκαίες διευκολύνσεις προς αυτό.

Παράλληλα, επισημαίνεται πως η αναφορά στην έλλειψη χρηματοδοτικών δυνατοτήτων για προγράμματα υποστήριξης της ένταξης των δικαιούχων διεθνούς προστασίας (σελ. 9) είναι **ανακριβής**. Τα διαρθρωτικά ταμεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης παρέχουν πολλαπλές πηγές χρηματοδότησης, ύψους ακόμη και δισεκατομμυρίων,⁴ που μπορούν να αξιοποιηθούν και για την υποστήριξη ανθρώπων με προσφυγικό ή/και μεταναστευτικό υπόβαθρο, συμπεριλαμβανομένων όσων βρίσκονται σε διαδικασία ασύλου. Σε αυτό το πλαίσιο, ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα ένταξης μπορεί να απορροφήσει ευρωπαϊκούς πόρους από έναν συνδυασμό διαφορετικών ευρωπαϊκών ταμείων, ενώ υπάρχει και σχετική εργαλειοθήκη (toolkit), η οποία περιγράφει τις σχετικές δυνατότητες αξιοποίησής τους για δράσεις και πολιτικές.⁵ Πέραν αυτών, επισημαίνεται, πως καταρχήν στόχος μιας Εθνικής Στρατηγικής για την Ένταξη δεν μπορεί να είναι η αποφυγή επιβάρυνσης του κρατικού προϋπολογισμού ή/και των τοπικών κοινωνιών, καθώς, αφενός, η επίτευξη της κοινωνικής συνοχής μπορεί να επιτευχθεί μόνο με τη συμπερίληψη όλων όσων κατοικούν στην Ελλάδα (προς αποφυγή και φαινομένων γκέτο, περιθωριοποίησης, κλπ) και, αφετέρου, προκαταλαμβάνει αρνητικά ως προς το περιεχόμενο και την ουσία της ένταξης/συμπερίληψης, η οποία μόνο επωφελής μπορεί να είναι για το σύνολο της κοινωνίας.

Ομοίως, ανακριβής είναι και η αναφορά σε έκτακτες συνθήκες στις χώρες καταγωγής/προηγούμενης διαμονής των προσφύγων και προσφυγισσών (σελ. 9). Παραβλέπει πως οι λόγοι δίωξης που καθιστούν τα άτομα δικαιούχους διεθνούς προστασίας συχνά σχετίζονται με εγκαθιδρυμένες πολιτικές, πρακτικές και νόρμες, με παγιωμένο χαρακτήρα/μη έκτακτο χαρακτήρα. Επίσης, συντηρεί μια λογική προσωρινότητας του προσφυγικού ζητήματος στην Ευρώπη και την Ελλάδα, η οποία δεν συνάδει ούτε με τη διεθνή πραγματικότητα, αλλά ούτε και με τους σκοπούς της ένταξης, που θα πρέπει ούτως ή άλλως να είναι μακροπρόθεσμοι. **Προτείνεται η απαλοιφή της λέξης «έκτακτες» στο σχετικό τμήμα της σελ. 9.**

Ως **θετική** αποτιμάται η **πρόβλεψη** «κατάλληλα εκπαιδευμένων και πιστοποιημένων **διερμηνέων** [...] σε όλες τις προβλεπόμενες δράσεις ενέργειες» που προβλέπονται στο κείμενο της Στρατηγικής (σελ. 11). Θα πρέπει, ωστόσο, να εξετασθεί η κάλυψη σχετικών θέσεων στο σύνολο και όχι μόνο στις βασικές γλώσσες των ωφελούμενων, πιθανά μέσω της αξιοποίησης

⁴ Ενδεικτικά επισημαίνεται το Ταμείο Ασύλου, Μετανάστευσης και Ένταξης, με προβλεπόμενη ευρωπαϊκή χρηματοδότηση ύψους 9,9 δισεκατομμυρίων για την προγραμματική περίοδο 2021-2027, όπως και το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ESF+), με προβλεπόμενη χρηματοδότηση ύψους 99,3 δισεκατομμυρίων για την αντίστοιχη περίοδο. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, EU funds for migrant integration 2021-2027, διαθέσιμο στα αγγλικά: <https://bit.ly/3AhBFN3>.

⁵ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Toolkit on the Use of EU Funds for the Integration of People with a Migrant Background, διαθέσιμο στα αγγλικά: <https://bit.ly/354vuQJ>.

ευρωπαϊκών κονδυλίων. Θα πρέπει, επίσης, να προβλεφθεί η τοποθέτηση και κατάλληλα εκπαιδευμένων και πιστοποιημένων διαπολιτισμικών μεσολαβητών ή, εναλλακτικά, η κατάρτιση των διερμηνέων και σε θέματα διαπολιτισμικής διαμεσολάβησης.

Τέλος, επισημαίνεται η ανάγκη επέκτασης του χρόνου, όπως και λεπτομερούς διαβούλευσης επί της Στρατηγικής, με τη συμπερίληψη όλων των εμπλεκόμενων και ιδίως των ίδιων των κοινοτήτων προσφύγων και μεταναστών, της αυτοδιοίκησης, αλλά και της Κοινωνίας των Πολιτών (ΚΤΠ), στο πλαίσιο μιας συμπεριληπτικής προσέγγισης, που θα βασίζεται στη διεθνή εμπειρία και πρακτική.

Μέρος Ι: Προ-ένταξη των αιτούντων άσυλο

Ως γενικό σχόλιο, αν και η έμφαση που δίδεται στην ενίσχυση του συστήματος υποδοχής σαφώς μπορεί να υποβοηθήσει και τη διαδικασία της ένταξης, επισημαίνεται πως δεν υπάρχει αναφορά σε κάποιο είδος πλαισίου ομαλής μετάβασης από το σύστημα υποδοχής στην ένταξη. Κατά συνέπεια διακυβεύεται ο χαρακτήρας μιας συνεκτικής πολιτικής, αλλά και παραβλέπονται τα υφιστάμενα κενά κατά το στάδιο της εν λόγω μετάβασης. Επισημαίνεται, παράλληλα, πως σημαντικός αριθμός των προβλεπόμενων επιδιώξεων και δράσεων στο πλαίσιο της «προ-ένταξης», όπως η έγκαιρη διαπίστωση των ευαλωτοτήτων, αφορούν πάγιες υποχρεώσεις της Πολιτείας στο πλαίσιο του σεβασμού της εθνικής και ευρωπαϊκής νομοθεσίας (π.χ. Οδηγία Υποδοχής).

Συνεπώς, γεννάται το ερώτημα της αναγκαιότητας συμπερίληψης των εν λόγω επιδιώξεων στο πλαίσιο μιας Στρατηγικής που αποσκοπεί στην ένταξη. Τούτο δε, ιδίως τη στιγμή που στο κείμενο της Στρατηγικής απουσιάζουν και οι αναφορές στα πάγια, διοικητικά και μη προσκόμματα, που δυσχεραίνουν τη δυνατότητα πρόσβασης των προσφύγων στο πλήρες φάσμα των δικαιωμάτων τους (π.χ. εργασία), όπως οι αργοπορίες στην έκδοση και ανανέωση νομιμοποιητικών εγγράφων, οι οποίες θα έπρεπε να εξετασθούν στο πλαίσιο της Στρατηγικής.

Στόχος 1: Διασφάλιση ασφάλειας και προστασίας

Επιδίωξη 1

Σε ό,τι αφορά τη δράση 1, προτείνεται η συμπερίληψη αναφοράς στην «εφαρμογή μακροπρόθεσμων θεραπευτικών προγραμμάτων», όπου αυτό απαιτείται, κατ' αντιστοιχία των προβλεπόμενων στη δράση 2, της επιδίωξης 1, υπό τον στόχο 2 της Στρατηγικής (σελ. 19).

Ως προς τη δράση 2, δεν είναι σαφές το ποιες δομές και ποιες ομάδες αφορά η έννοια των «καταφυγίων». Ομοίως, δεν είναι σαφές τι αφορά η έννοια των «κατάλληλων δομών στέγασης» και αν αυτές σχετίζονται κυρίως ή/και αποκλειστικά με τους παντός τύπου καταυλισμούς και τα Κλειστά-Ελεγχόμενα Κέντρα που βρίσκονται στην επικράτεια, στην οποία περίπτωση

επισημαίνεται εκ νέου η ασυμβατότητα της διαμονής σε καταυλισμούς με τους σκοπούς της ένταξης.

Επιδίωξη 2

Η στόχευση της επιδίωξης καταρχήν καλωσορίζεται, όπως και η αναγνώριση του μετατραυματικού στρες, ως ενός εκ των βασικότερων παραγόντων που επιβαρύνουν την ψυχική υγεία των αιτούντων διεθνή προστασία, σε αντιδιαστολή με την κείμενη νομοθεσία περί διεθνούς προστασίας, στην οποία το μετατραυματικό στρες έχει απαλειφθεί από τους λόγους ευαλωτότητας. Για λόγους συνοχής, θα ήταν σκόπιμο να εξετασθεί η τροποποίηση της υφιστάμενης νομοθεσίας, σε αναγνώριση και της σημαντικής παραδοχής που εμπεριέχει η Στρατηγική, αλλά και του γεγονότος πως το υφιστάμενο πλαίσιο υποδοχής (π.χ. ΚΥΤ και Κλειστές-Ελεγχόμενες Δομές) καταλήγει να δημιουργεί ή να εντείνει την εν λόγω ευαλωτότητα. Σε πολλές περιπτώσεις, δε, θα μπορούσε να μην είχε δημιουργηθεί το μετατραυματικό στρες, αν οι άνθρωποι εξαρχής ζούσαν σε κατάλληλες δομές, εντός της κοινωνίας.

Παράλληλα, τονίζεται emphaticά η **ανάγκη απαλοιφής του όρου «διαταραχή»**, ο οποίος πέραν από αναχρονιστικός, κινδυνεύει να εξισώσει το μετατραυματικό στρες με κάποιας μορφής παθολογία, εντείνοντας το στίγμα που βιώνουν οι αιτούντες/ούσες άσυλο και παραβλέποντας τις γενεσιουργούς αιτίες του μετατραυματικού στρες, όπως μεταξύ άλλων οι συνθήκες διαβίωσης των εν λόγω κοινωνικών ομάδων στο σύστημα υποδοχής (Κλειστές-Ελεγχόμενες Δομές και απαξιωτικές συνθήκες διαβίωσης), αλλά και η απουσία βιώσιμων προοπτικών για το μέλλον.

Επιδίωξη 3

Προτείνεται και η πιο στοχευμένη οργάνωση σεμιναρίων για την γονεϊκότητα, το δικαίωμα στον θηλασμό, την ισότητα στην μέριμνα και φροντίδα των τέκνων, τόσο για τους γονείς και τις γυναίκες, όσο και για το σύνολο του πληθυσμού των διαμενόντων σε χώρους φιλοξενίας, στο πλαίσιο αντιμετώπισης των διακρίσεων.

Στόχος 2: Προάσπιση δικαιωμάτων και διασφάλιση πρόσβασης στην εκπαίδευση και στις δημόσιες υπηρεσίες

Επιδίωξη 1

Για λόγους συνοχής του κειμένου και συμπερίληψης, προτείνεται όπου «παιδιά μεταναστών», να αντικατασταθεί με «παιδιά προσφύγων και μεταναστών, όπως και ασυνόδευτα παιδιά».

Από εκεί και έπειτα, θετική η πρόβλεψη αναφορικά με το στάδιο προετοιμασίας των παιδιών για την συμπερίληψή τους στην τυπική εκπαίδευση, επισημαίνεται, ωστόσο, πως αυτή η **προετοιμασία θα πρέπει να λαμβάνει τόπο εντός του αστικού ιστού**, στις Δομές Υποδοχής και Εκπαίδευσης Προσφύγων (ΔΥΕΠ), στο ελληνικό δημόσιο σχολείο, που είναι απαραίτητο για την

σχολαιοποίηση και κοινωνικοποίηση των παιδιών. καίριο για την κοινωνικοποίηση των παιδιών προσφύγων και την αποφυγή της δημιουργίας συνθηκών περιθωριοποίησης και γκετοποίησής τους.

Καίριας σημασίας είναι και η εντατική ενίσχυση των διαύλων πρόσβασης στο ευρύτερο εκπαιδευτικό σύστημα πέραν της υποχρεωτικής εκπαίδευσης, συμπεριλαμβανομένων των Γενικών Λυκείων, των ΕΠΑΛ, της πρόσβασης σε μαθητεία, όπως και της πρόσβασης στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση. Προς τον ίδιο σκοπό, θα πρέπει να ληφθεί μέριμνα και για τη δημιουργία ενός μηχανισμού αναγνώρισης και πιστοποίησης ακαδημαϊκών προσόντων, μέσω και της αξιοποίησης υπάρχοντων εργαλείων, όπως το [Ευρωπαϊκό Διαβατήριο Προσόντων Προσφύγων](#) του Συμβουλίου της Ευρώπης.

Επισημαίνεται, παράλληλα, η **ανάγκη πρόβλεψης μηχανισμού παρακολούθησης, πέραν της εγγραφής και της ένταξης, αλλά και της διαρροής στο δημόσιο σχολείο.**

Επιπλέον, θα πρέπει να αποσαφηνιστεί η προβλεπόμενη, υπό την δράση 4, κοινή διαδικασία εγγραφής.

Επιδίωξη 2

Θετική η πρόβλεψη σε σχέση με την εξασφάλιση νομικής συνδρομής (δράση 1). Επισημαίνεται, ωστόσο, η **ανάγκη ρητής αναφοράς και πρόβλεψης νομικής συνδρομής και για δικαιούχους/ες διεθνούς προστασίας**, με δεδομένο ότι η νομική συνδρομή παραμένει απαραίτητη στο πλαίσιο διοικητικών και άλλων διαδικασιών και μετά την αναγνώριση του καθεστώτος, όπως οι ανανεώσεις νομιμοποιητικών εγγράφων, αλλά και η οικογενειακή επανένωση των δικαιούχων.

Ομοίως, θετική η πρόβλεψη ανάπτυξης ψηφιακής εφαρμογής με απαραίτητες, ανά γεωγραφική περιοχή, πληροφορίες (δράση 3). Θα πρέπει, ωστόσο, να διασφαλισθεί πως οι αναφερόμενες πληροφορίες θα είναι διαθέσιμες στο σύνολο των γλωσσών των ομάδων στόχου, όπως και **να προβλεφθούν απαραίτητα, για περιπτώσεις ψηφιακά αναλφάβητων ατόμων, ενισχυτικά σεμινάρια ή/και η απαραίτητη συνδρομή, προς αποφυγή αποκλεισμών**, όπως και στην περίπτωση της δράσης 2, επιδίωξης 3, στόχου 4, της σελ. 18.

Ως προς τη δράση 4, θα πρέπει, παράλληλα με τις ενημερωτικές συνεδρίες, να διευκολυνθεί εμπράκτως, αφενός, η δυνατότητα πρόσβασης σε επιδόματα (π.χ. οικογενειακό), μέσω της ενδεχόμενης μείωσης των απαιτήσεων που τα καθιστούν συχνά απρόσιτα για δικαιούχους/ες διεθνούς προστασίας. Αφετέρου, πέραν της ενημέρωσης, θα πρέπει να διευκολυνθεί και η δυνατότητα υποβολής αιτήσεων, μέσω της μετάφρασης τους στις βασικές γλώσσες που ομιλούν οι αιτούντες/ούσες και οι δικαιούχοι/ες, κατ' αντιστοιχία των προβλεπόμενων στην επιδίωξη 4, δράση 2, σελ. 21.

Στόχος 3: Διασφάλιση των δικαιωμάτων των παιδιών

Με στόχο τη διασφάλιση της πρόσβασης σε εκπαίδευση χωρίς διακρίσεις (**επιδίωξη 2**), προτείνεται η συμπερίληψη πρόβλεψης για την επιμόρφωση και του υπόλοιπου μαθησιακού κόσμου, μεταξύ άλλων, σε θέματα πρόληψης ρατσισμού, αποδοχής αλλοεθνών και αλλόθρησκων μαθητών, όπως και η κατάρτιση εκπαιδευτικών σεμιναρίων που θα απευθύνονται σε συλλόγους γονέων και κηδεμόνων, με στόχο την ενίσχυση της αποδοχής των αιτούντων άσυλο και των προσφύγων.

Επιπλέον, το ΕΣΠ έχει παρατηρήσει την ύπαρξη ενός εύλογου αριθμού παιδιών που αντιμετωπίζει κινητικές ή/και νοητικές δυσκολίες. Συνεπώς προτείνεται η προσθήκη ειδικής μνείας για το δικαίωμα παροχής παράλληλης στήριξης ή βοηθητικού προσωπικού σε παιδιά που αντιμετωπίζουν τις εν λόγω δυσκολίες. Προς αυτό το σκοπό, θα ήταν ωφέλιμο να προβλεφθεί και η κατάρτιση εκπαιδευτών-προσφύγων σε θέματα παράλληλης στήριξης ή/και ως βοηθητικού προσωπικού.

Ομοίως, θα πρέπει να ενισχυθούν οι επιτροπές ΚΕΠΑ, αλλά και να προβλεφθεί η απαραίτητη συνδρομή στην κατάθεση αιτημάτων ενώπιον των εν λόγω επιτροπών, ενώ μέριμνα θα μπορούσε να ληφθεί και για την εκπαίδευση παιδοψυχιάτρων και αναπτυξιολόγων, λογοθεραπευτών και εργοθεραπευτών.

Στόχος 4: Προώθηση του ευρωπαϊκού τρόπου ζωής

Αν και γίνεται αντιληπτή και είναι θεμιτή η υποστήριξη των ωφελούμενων στην εκμάθηση των θεσμών και του γενικότερου πλαισίου λειτουργίας και διαβίωσης εντός της Ελλάδος και της Ευρωπαϊκής Ένωσης, επισημαίνεται πως:

- Αφενός, τίθεται ένα ερώτημα ως προς τη διάσταση του επικαλούμενου «ευρωπαϊκού τρόπου ζωής» και του συμβολισμού που ενέχει η παράδοση σχετικών σεμιναρίων εντός περιφραγμένων δομών, εκτός του αστικού ιστού.
- Αφετέρου, στο πλαίσιο του αμφίδρομου χαρακτήρα της διαδικασίας ένταξης, θα ήταν σκόπιμο να συμπεριληφθεί αντίστοιχο πλαίσιο εξοικείωσης της ελληνικής κοινωνίας με τον πολιτισμό των χωρών καταγωγής των αιτούντων και δικαιούχων διεθνούς προστασίας, προς όφελος της αμοιβαίας κατανόησης και του αλληλοσεβασμού, αλλά και ενίσχυσης της κατανόησης και του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και από πλευράς της ελληνικής κοινωνίας.

Ως προς την **επιδίωξη 4**, θα ήταν σκόπιμη η συμπερίληψη και ατόμων της κοινότητας ΛΟΑΤΚΙ στην προώθηση της γνώσης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και του σεβασμού της διαφορετικότητας.

Μέρος II: Κοινωνική Ένταξη των Δικαιούχων Διεθνούς Προστασίας

Στόχος 1: Βραχυπρόθεσμη και στοχευμένη υποστήριξη με σκοπό την αυτονομία των δικαιούχων διεθνούς προστασίας. Ταχείες δράσεις και προγράμματα παροχής υπηρεσιών σε πρόσφυγες από προσφυγες (R to R, refugees to refugees)

Αν και χρίζει αποσαφήνισης, η στοχοθεσία εκτιμάται καταρχήν ως θετική, αν και μάλλον παραβλέπονται αντικειμενικές δυσκολίες για την επίτευξή της (π.χ. υποστελέχωση υπηρεσιών ή/και έλλειψη επαρκούς κατάρτισης). Με δεδομένη την εμπειρία οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών (ΚτΠ) επί των προβλεπόμενων σε αμφότερες τις επιδιώξεις, συμπεριλαμβανομένου μέσω της συνεργασίας με επαγγελματικές και εργοδοτικές οργανώσεις, προτείνεται να προβλεφθεί η συμμετοχή και οργανώσεων της ΚτΠ στον εν λόγω διάλογο και σχεδιασμό.

Θα πρέπει, επίσης, να προβλεφθεί η ενίσχυση μηχανισμών του Σώματος Επιθεώρησης Εργασίας (ΣΕΠΕ), όπως και μηχανισμού παρακολούθησης της αδήλωτης εργασίας.

Στόχος 2: Διασφάλιση των δικαιωμάτων των δικαιούχων διεθνούς προστασίας

Επιδίωξη 1

Όπως έχει προαναφερθεί, ένας βασικός παράγοντας επιβάρυνσης της ψυχικής υγείας των αιτούντων και δικαιούχων διεθνούς προστασίας είναι οι ακατάλληλες συνθήκες υποδοχής και ο πολύ περιορισμένος ορίζοντας ένταξης. Για το λόγο αυτό, οποιοδήποτε σύστημα ψυχολογικής υποστήριξης, χωρίς τη αλλαγή των ως άνω παραμέτρων θα είναι ανεπαρκές.

Θα πρέπει, επίσης, μεταξύ άλλων να προσδιορισθεί το είδος, η διάρκεια και η διαδικασία πρόσβασης στα αναφερόμενα προγράμματα, όπως και οι δρώντες που θα τα υλοποιούν.

Επιδίωξη 2

Σαφώς θετική η επιδίωξη διασφάλισης της πρόσβασης στην εκπαίδευση. Με δεδομένο και τον υποχρεωτικό χαρακτήρα της, θα πρέπει να εξετασθούν μορφές ανταποδοτικών μέτρων, που να διασφαλίζουν την ουσιαστική δυνατότητα πρόσβασης των ωφελούμενων στις εν λόγω μορφές εκπαίδευσης, τουλάχιστον για περιπτώσεις όπου η πρόσβαση στην εργασία και σε ασφαλή κατοικία δεν έχουν επιτευχθεί/προηγηθεί, ώστε να είναι εν συνεχεία εφικτή η απρόσκοπτη ανταπόκριση των ωφελούμενων στην παρακολούθηση των εν λόγω μαθημάτων.

Επιδίωξη 5

Δεν είναι σαφές και θα πρέπει να διευκρινισθεί αν η **δράση 2** αφορά στα νεοσύστατα προγράμματα προσιτής κατοικίας, τα οποία το ΕΣΠ καταρχήν καλωσορίζει, προσβλέποντας στην υλοποίησή τους κατά τρόπο συμπεριληπτικό.

Επιπλέον, εγείρει ερωτηματικά η απουσία αναφοράς στο πρόγραμμα κοινωνικής στέγασης που αναφέρεται στην επιδίωξη 5, δράση 2, σελ. 23.

Σε κάθε περίπτωση, θα πρέπει να δοθεί μεγαλύτερο βάρος στη διασφάλιση της κάλυψης των στεγαστικών αναγκών των δικαιούχων διεθνούς προστασίας, κατ' ελάχιστον για ένα μεταβατικό διάστημα μετά την αναγνώριση καθεστώτος, ώστε να είναι εφικτή η εν γένει εφαρμογή ενταξιακών μέτρων, αλλά και η διαβίωση των προσφύγων και προσφυγισσών σε συνθήκες ασφάλειας και αξιοπρέπειας.

Εξάλλου, τα εν λόγω προγράμματα κρίνονται αναγκαία για το σύνολο των ατόμων που διαβιούν σε συνθήκες αστεγίας και επισφάλειας, ενώ δύνανται να έχουν και επιπρόσθετα οφέλη για τις τοπικές κοινωνίες και οικονομίες.

Στόχος 3: Ανάπτυξη συνεκτικών κοινοτήτων

Επιδίωξη 1:

Καταρχήν θετική, αν και μάλλον περιοριστική ως προς τις ομάδες στόχου. Προτείνεται η διεύρυνση των εν λόγω ομάδων-στόχου, με βάση και τις ευρύτερες διαστάσεις του φύλου και χωρίς ηλικιακούς περιορισμούς.

Επιδίωξη 2

Προτείνεται η μέριμνα για την ευαισθητοποίηση της κοινωνίας και σε σχέση με τις πολιτισμικές/πολιτιστικές καταβολές των δικαιούχων –όπως και αιτούντων– διεθνούς προστασίας, με ενδεχόμενη έμφαση και σε κοινές αξίες και παραδόσεις, προς όφελος της αμοιβαίας κατανόησης, στο πλαίσιο και του αμφίδρομου χαρακτήρα της διαδικασίας ένταξης. Καταλυτικό ρόλο διαδραματίζει και το στίγμα που δίνεται από την Πολιτεία και τις τοπικές αρχές σε σχέση με τη συμπερίληψη, ενάντια στις διακρίσεις και την περιθωριοποίηση.

Επιδίωξη 3

Ομοίως με τα προαναφερθέντα υπό τον στόχο 4 του πρώτου μέρους της Στρατηγικής, με την επισήμανση της ανάγκης διασφάλισης αξιοπρεπών συνθηκών διαβίωσης (π.χ. στέγη), που θα καθιστούν εφικτή την εν γένει παρακολούθηση μαθημάτων και συμμετοχή στη ζωή της κοινωνίας υποδοχής.

Επιδίωξη 4:

Αν και θετική η μέριμνα για ανάπτυξη ευκαιριών απασχόλησης, οι προβλεπόμενες δράσεις μοιάζουν, μάλλον, περιοριστικές, ενώ δεν αφήνουν περιθώριο πρωτοβουλιών και καινοτομιών από πλευράς των δικαιούχων διεθνούς προστασίας, οι οποίες θα μπορούσαν, ενδεχομένως, να διευρύνουν και τους ορίζοντες ανάπτυξης της οικονομίας.

Επιδίωξη 5

Θετική η μέριμνα για εναρμονισμένη γεωγραφική κατανομή, στο πλαίσιο της οποίας, ωστόσο, θα πρέπει να συμπεριληφθούν και οι οπτικές και η βούληση των ίδιων των δικαιούχων, ώστε να είναι εφικτή η ομαλή υλοποίηση του στόχου.

Ομοίως, εξόχως θετικά αποτιμάται η αναφορά στο πλαίσιο της κοινωνικής κατοικίας.

Ωστόσο, δεν γίνεται κατανοητό γιατί οι δράσεις 2 και 3 περιορίζονται στις αγροτικές περιοχές και δη περιοχές που «βαθμιαία εγκαταλείπονται» (δράση 2), αφήνοντας να εννοηθεί πως η εν λόγω επιδίωξη θα έχει μικρό, μόνο, αντίκτυπο ως προς το εύρος των αναγκών, δεδομένων και των προβλεπόμενων στη δράση 1 και παρά την καθοριστική σημασία της στέγασης για τους σκοπούς της ένταξης.

Μέρος III: Καθιέρωση ενός συνολικού πλαισίου για την πρόληψη της βίας, της εκμετάλλευσης και της κακοποίησης

Στόχος 1: Καθιέρωση ενός συνολικού πλαισίου για την πρόληψη της βίας, της εκμετάλλευσης και της κακοποίησης

Εξόχως σημαντική η αναφορά και η πρόβλεψη για τον σχεδιασμό ενός συνολικού πλαισίου για θέματα βίας, εκμετάλλευσης και κακοποίησης.

Επισημαίνεται η ανάγκη επέκτασης της επιδίωξης 3, με την πρόβλεψη σχετικής εκπαίδευσης και για επαγγελματίες εργαζόμενους του δημόσιου τομέα, των αστυνομικών και δικαστικών αρχών, όπως και των συμβουλευτικών κέντρων.

Επιπροσθέτως, προτείνεται εμφατικά η απαλοιφή του άρθρου «τους» στο τέλος της ίδιας παραγράφου, καθώς αφήνει να εννοηθεί πως το ευρύτερο και μάλλον παγκόσμιο φαινόμενο της ριζοσπαστικοποίησης εξισώνεται με κάποιου είδους εγγενούς χαρακτηριστικού μιας πληθυσμιακής ομάδας, που μάλιστα συχνά αναγκάζεται να διαφύγει της δίωξης λόγω του εν λόγω φαινομένου, με αποτέλεσμα να εντείνεται το στίγμα και η συνακόλουθη περιθωριοποίηση στην οποία συχνά υπόκεινται οι πρόσφυγες/ισσες. Είναι καίριος σημασίας ο ευρύτερος σχετικός λόγος και η έμπρακτη στάση της Πολιτείας και των τοπικών αρχών σε θέματα ισονομίας, συμπερίληψης ενάντια στο ρατσισμό και την περιθωριοποίηση.

Στόχος 2: Ενίσχυση των μηχανισμών παραπομπής για θύματα βίας, εκμετάλλευσης και κακοποίησης

Εξαιρετικά σημαντική η πρόβλεψη για διασφάλιση της πρόσβασης των επιζησασών/όντων έμφυλης βίας σε νομική συνδρομή (δράση 4).

Προτείνεται, επιπροσθέτως, η εκπαίδευση των νομικών σε ζητήματα έμφυλης βίας θυμάτων εμπορίας ανθρώπων, ενώ επισημαίνεται και η ανάγκη διασφάλισης παροχής διερμηνείας.

Προτείνεται, επίσης, και η αναφορά στο σύστημα δικαιοσύνης και δη τα αστικά δικαστήρια, όπως και στον τρόπο απονομής της αστικής δικαιοσύνης σε ζητήματα ενδοοικογενειακής βίας, επιμέλειας, δικαστικής συμπαράστασης.

Σημαντική θα ήταν και η πρόβλεψη εκπαίδευσης των δικαστικών λειτουργών στο οικογενειακό δίκαιο των χωρών καταγωγής ή προηγούμενης διαμονής των δικαιούχων ή εναλλακτικά η νομοθετική πρόβλεψη ειδικής μεταχείρισης των εν λόγω υποθέσεων στο ελληνικό δίκαιο, καθώς παρατηρούνται σχετικές προκλήσεις στην έκδοση αποφάσεων και η έκδοση αναβλητικών με ερωτήματα σε σχέση με το εφαρμοστέο δίκαιο των χωρών των αιτούντων/ουσών άσυλο ή προσφύγων/ισσών.

Μέρος IV: Παρακολούθηση της ενταξιακής πορείας

Θεμιτή και απαραίτητη η ευρύτερη πρόβλεψη για παρακολούθηση της ενταξιακής πορείας, η οποία καλωσορίζεται.

Σε σχέση με την πρώτη επιδίωξη (δράση 1), γεννάται, μεταξύ άλλων, το ερώτημα του πώς και σε τι βαθμό θα επιτευχθεί η πρότερη διασφάλιση της πρόσβασης των δικαιούχων στη στέγαση, ούτως ώστε να είναι εφικτή συνδρομή από κοινωνικούς λειτουργούς.

Σε κάθε περίπτωση, όπως αναφέρθηκε στην εισαγωγή, το Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες καταρχήν καλωσορίζει τη δέσμευση της Πολιτείας για τη λήψη μέτρων που να διευκολύνουν την κοινωνική ένταξη δικαιούχων διεθνούς προστασίας, προσβλέπει σε μια παραγωγική διαδικασία διαβούλευσης επί της προτεινόμενης Εθνικής Στρατηγικής, με την συμμετοχή του πλήρους φάσματος των εμπλεκόμενων δρώντων και πρωτίστως των ίδιων των κοινοτήτων προσφύγων και μεταναστών, και τελεί σε αναμονή αποσαφήνισης και περαιτέρω εξειδίκευσης της Στρατηγικής και των σχετικών δράσεων, προκειμένου να παρέχει ειδικότερα σχόλια.